

Людмила ЛИСЕНКО,
кандидат мистецтвознавства, доцент

УКРАЇНЬСЬКА СКУЛЬПТУРА У ПОШУКАХ НОВОЇ ОБРАЗНОСТІ

Л. Лисенко. Українська скульптура у пошуках нової образності.

Стаття присвячена трьом визначним виставкам сучасної української скульптури у Києві: харківської скульптури (2010), Великому скульптурному салону, Всеукраїнській триєнале (обидві — 2011), а також скульптурному пленеру «Княжа гора» у Каневі (2011). Кожна подія мала свої особливості, а разом вони наочно репрезентували спільні риси розвитку сучасної української скульптури, а також творчість її провідних майстрів.

Ключові слова: харківська школа, київська школа, скульптурний проект, скульптурний салон, всеукраїнське триєнале, скульптурний пленер.

Л. Лысенко. Украинская скульптура в поисках новой образности.

Статья посвящена трем значительным выставкам современной украинской скульптуры в Киеве: харьковской скульптуры (2010), Большому скульптурному салону, Всеукраинской триеннале (обе — 2011), а также скульптурному пленэру «Княжеская гора» в Каневе (2011). Каждое событие имело свои особенности, а вместе они наглядно продемонстрировали общие черты развития современной украинской скульптуры, а также творчество ее ведущих мастеров.

мастеров.

Ключевые слова: харьковская школа, киевская школа, скульптурный проект, скульптурный салон, всеукраинское триеннале, скульптурный пленэр.

Віктор Кравцевич (1962, Київ). Янгол.
2010. Бронза, камінь. В.180

L. Lysenko. Ukrainian sculpture in search of new imagery.

The article is dedicated to three outstanding exhibitions of contemporary Ukrainian sculpture in Kyiv: Kcharkiv Sculpture (2010), The Great Salon of Sculpture, All-Ukrainian Triennale (2011 — both) and Sculptural Symposium in Kaniv (2011). Each event had its own peculiarities. But all together they have introduced similar features of the development of contemporary Ukrainian sculpture as well as creative work of the leading artists.

Keywords: Kcharkiv School, Kyiv School, sculptural project, sculptural salon, All-Ukrainian Triennale, sculptural symposium.

З 8 по 20 грудня 2010 р. у виставковому залі Центрального будинку художників у Києві проходила виставка «Скульптура Харкова». Вона закріпила вже відзначені успіхи майстрів цього міста. На Всеукраїнській бієнале скульптури 2008 р. Гран-прі за двофігурну композицію «Адам і Єва»

отримав харків'янин Володимир Кочмар. На скульптурному Салоні 2010 р., присвяченому дереву як традиційному матеріалу скульптури, художники з Харкова з'явилися вперше як запрошені гості. Серед них В. Кочмар, Г. Іванова, О. Рідний продемонстрували широкий спектр використання цього прадавнього будівельного матеріалу: від традиційних фігуративних вирішень до концептуальних, конструктивних і абсурдних композицій з трансформерами, фантастичними істотами і відтворенням речей сучасного світу. І все-таки остання ініціатива харківських скульпторів заслуговує на особливу увагу. На виставці було репрезентовано понад 200 скульптур у найрізноманітніших матеріалах, творчих манерах і підходах до переосмислення скульптурних традицій у сучасному контексті. Навіть улюблені усіма архаїка і примітив отримали нову якість — сучасної міфотворчості. Характерною особливістю представників харківської школи є бажання працювати з урахуванням усього різноманіття пластичних традицій минулого і сучасного. За кожним майстром, крім академічної школи, стоїть його генетика, коло уподобань і свобода власного вираження.

Успіху виставки сприяли «ударні» персоналії провідних майстрів — В. Кочмара, Саїда Ахмаді, подружжя Л. та Ф. Бетліємських, В. Пирогова, Г. Іванової, О. Рідного, С. Сбітнева. Кожний з них виступив не з окремими роботами, а з проектами, які різнобічно вирішували певну тему, концепцію. Ця тенденція відбиває бажання творця розширити художній простір для більш переконливого і поглибленого діалогу із сучасним глядачем.

Першим, кого хотілося б назвати в цьому ряду, — це Ахмаді Саїд з проектом «Імперія, що зникла» (2010–2011). Він показав його у трьох варіантах на всіх означених вище виставках. На Скульптурному салоні проект Ахмаді Саїда експонувався у розділі Спецпроект «Майстерні» і залишив надглибоке враження. Ахмаді народився в Тегерані, прийняв християнство в Україні і намагається об'єднати монументальні традиції будівників Персеполя, держави Ахеменідів, з духовною спадщиною християнства. Дух войовничих предків, героїзм і мужність перших християн, серед яких був і «Святий Петро» (2001, дерево), налаштовують на максимальне розширення і насичення культурного поля спілкування, відроджують могутній дух давнини, що досі несуть для сучасників рельєфи Персеполя, торевтика Ахеменідів, скельні зображення Бехестуна. Це нагадування необхідно нам сьогодні не для самозадоволення або змагання з прадавніми майстрами, а для відчуття причетності до історії людства, яку необхідно відповідально продовжувати сьогодні й у майбутньому. Приземкуваті, архаїзовані постаті «Вершника» і «Мисливця» не просто вирізані з дерева, а ніби зібрані з окремих шматочків, відреставровані, відроджені до життя. Ця реконструкція справляє дивне враження порозуміння. Давнина не виглядає агресивно, як, може, це було насправді, вона пропущена через гуманістичну традицію і відроджена як образ мужньої готовності до захисту життя на землі.

Автор розповідав, що у нього не було попередніх ескізів. Починаючи роботу, він ніколи не знав, чим вона може закінчитися. «В скульптурі повинно бути серце, чистота. Це іде згори. Господи, дай мені можливість зробити те, що ти хочеш бачити!»

Колега Ахмаді, Володимир Кочмар, безумовно, також входить у число провідних скульпторів України. Його присутність на скульптурних виставках стає все більш помітною і визначною. Широкомасштабний проект Кочмара, який також експонувався на трьох виставках, можна було б назвати «Традиції античності на зламі епох». Копітка робота майстра з оголеною натурою, крім обов'язкового для академічної школи спілкування з античною скульптурою, споріднена і з творчістю Олександра Матвєєва, що передалася йому через улюбленого педагога Петра Івченка.

*Володимир Кочмар (1970, Харків).
Кариатида. 2010. Дерево. 184x50x40*

«Жіночі акти» Кочмара отримують усе більшу загостреність завдяки частковій формі, експресивній ритміці і природному руху. Вражаюча анфілада з одинадцяти бронзових жіночих фігурок на Скульптурному салоні тримала колосальний простір арсенальської зали, перегукуючись своєю життєвою достовірністю з різноманітною серією всесвітньо відомих «Танцівниць» Едгара Дега.

Не залишаючи роботи над натурними етюдами, харківський скульптор водночас і модернізує багатовікову традицію, намагається максимально скоротити скульптурну форму, залишаючи від неї лише оболонку («Арлекін», 2007), подивитися на неї із середини (за допомогою освітлення («Торс героя», 2007)). У «Парадному портреті» 2006 р. скульптор підносить геометричну болванку голови на тонку металеву опору, що може нагадати технологію створення колосів давнини або ідеологічних ідолів монументальної пропаганди ХХ ст. Прадавні ідоли теж магічно приваблюють сучасного майстра. Поліхромний «Вавилон-

ський ідол», язичницький «Світовид» (2003) обертаються на чотири сторони світу, намагаючись розкрити зміст Всесвіту.

Валерію Пирогову, який приїхав до Харкова з російського міста Орел, здається, давні греки зовсім не потрібні. Своїх героїв він знаходить поруч. Вони старомодні, наївні, повільні, провінційні. Але почуття захоплення може відірвати їх від землі, на їх руках спокійно відпочивають птахи, вони не можуть розлучитися зі старим грамофоном, а закохані сором'язливо ховаються під величезною парасолькою. Користуючись традицією народної дерев'яної іграшки, Валерій вирізає в дереві кумедні історії, коментує народні прислів'я і анекдоти. Його оригінальні персонажі щиро спілкуються один з одним і ностальгічно повертають нас до минулих часів. Ці якості магнітом притягнули увагу до творчості Пирогова. На Скульптурному салоні відомий колекціонер Ігор Воронов придбав кілька робіт майстра до своєї приватної колекції.

Але мова скульптури може бути і прямо протилежною — глумливою і саркастичною, як це відбувається у творчості Олександра Рідного. З його роботами ми уже двічі зустрічалися на київських виставках — «Столичний експрес» (2004) і Скульптурний салон (2010). Рідний завжди експонується разом зі своєю ученицею Анною Івановою. Їх контрастні світогляди сприяють активізації уваги глядача.

Ще на початку свого шляху Рідний проходив азбуку скульптури у групі на чолі з О. Сухолітом. Молодим художникам хотілося повернутися до витоків скульптурної творчості. Вони демонстрували це через образи кам'яних брил, металевих

штирів, прадавніх кам'яних інструментів. Виставки супроводжувалися виданням каталогів, де завжди подавався розлогий коментар самих авторів. Ця здатність до інтелектуальної рефлексії відбилася на наступному етапі творчості Рідного. Його неймовірно конструктивні та інтелектуальні вигадки, що збиралися з мотлоху і скульптурного «сміття» майстерні, відбивали окремі ідеї епохи постмодерну. Він здатний створити будь-яку образність, маючи на увазі перевернуті змісти і цінності сучасної культури. Він може вивалити «Античні божества» у пір'ях і посадити цю істоту на триколесний дитячий велосипед. А може вирізати з тополі жорстокі обійми людиноподібної істоти і хвостатого хижака та додати до цього несподівану назву «От мысленного волка звероуповлен буду» (2010).

Уродженка Ростова, Анна Іванова відчуває своє призначення у світі зовсім по-іншому. В її родині був культ математики. Навчання у Харківському художньо-промисловому вищому навчальному закладі налаштовувало більше на дизайнерський лад. Використовуючи традиційний матеріал — дерево, майстриня почала відтворювати світ сучасних речей, розвиваючи їх образне начало. Вона могла вирізьбити із стовбура «Сонце над лісом» або сконструювати розкладні трансформери під назвами «Річка», «Садок», «Місто» (2007, 2008). З неймовірною винахідливістю Анна майструє валізи з пейзажами і об'єктами, що рухаються усередині, і навіть справжнісінький «Ноутбук» (2009). Інколи автора охоплює відчай: «Для кого я усе це роблю? Кому це потрібно?» Але художнє світобачення завжди випереджає свій час. Твори Анни Іванової потребують не музейного простору, а безпосереднього контакту з глядачем просто край неба. Але вдячного і розумного глядача ще треба виховувати. А от майстер-класи для тих, хто має бажання навчитися одухотворити банальні речі, працювати з деревом у сучасному розумінні цього прадавнього матеріалу, можуть стати вкрай необхідними.

Скульптурне подружжя Фелікса і Людмили Бетліємських утворюють своєрідний духовний центр харківського скульптурного братства. Їх бронзові скульптури пройняті ритмами та енергіями сьогодення. Чоловічі інтонації більш експресивні. Його бронза реагує на коливання і стискання простору, які вперше зафіксував у пластиці Альберто Джакометті. Внутрішнє напруження однаково властиве героям різних епох і сучасності. Жіночі інтонації стриманіші, мудріші, лаконічніші. Людмила Бетліємська має високий дар відчуття будь-якого прояву живої природи, будь-якого стану і переживання, навіть якщо це «Похорон зеленого папуги» або вторгнення «Гостя», який неначе проходить крізь зачинені двері, або «Еротичні

Василь Корчовий (1962, Київ). Портрет скульптора Н.М. Дерезус. 2010. Мармуровий вапняк. В. 47

сни», або «Задумливість», що часто приходить до людини. Пластичний матеріал у творчості обох майстрів працює не тільки пружними геометричними масами, а й самою поверхнею, що несе на собі будь-який відбиток, подряпину, графіті.

Не перестають дивувати вигадливі, космічно-зодіакальні фантазії Сергія Сбітнева, який розсипає у просторі золотаві іскри декоративних композицій. Його щирий потяг до пізнання таїни Всесвіту втілюється у видовжених сецесійного вигляду фігурах. Майстер винайшов свою технологію лиття за пластиліновою формою, і це дозволяє йому здійснювати найскладніші вигини і розгалуження пульсуючих, спрямованих догори форм.

Микола Лодяной намагається за допомогою скульптури залучитися до нових тем і небачених раніше образів. У своїх невеликих рельєфах він відтворює пейзаж, що проноситься за вікном потягу, дитячий рисунок і навіть банальні фотографії на документи.

Отже, саме харківська скульптура стає провідною завдяки активному оновленню скульптурної мови, бажанню розкривати особливості сучасного світобачення і умінню не відмовлятися при цьому від багатовікової традиції прадавнього виду мистецтва. Ці якості були ще раз продемонстровані на Великому скульптурному салоні, який вперше відбувся у грандіозному приміщенні Мистецького Арсеналу.

П'ятий Скульптурний салон ще раз продемонстрував напрацьовану за останні роки систему експонування сучасної української скульптури у поєднанні зі світовими брендами. На цей раз таким брендом стала скульптурна колекція «Танцівниць» Едгара Дега із приватної збірки Ігоря Воронова. Відвідувачі виставки навіть були переконані, що вони ідуть дивитися саме на скульптуру Дега («Маленька танцівниця» Дега фігурувала на рекламних плакатах). Щодо нашої власної скульптури, то в експозиції було зроблено акцент на широковідомих персоналіях, які представили міні-експозиції уже відомих творів. Це Петро Антип, Михайло Вертузов, Олексій Володимиров, Михайло Горловий, Володимир Дяченко, Микола Єсипенко, Олег Капустяк, Леонід Козлов, Василь Корчовий, родина Липовок-Рубан, Наталія Мудрук, Володимир Одрехівський, Олег Пінчук, Костянтин Синицький, Зіновій Федик, Василь Ярич. Окреме місце в експозиції посів некомерційний проект Олександра

Сухоліта під назвою «Майстерні». Крім уже згаданих імен харків'ян, хочеться відзначити могутню гранітну голову роботи Олександра Дяченка, який знову продемонстрував глибоке розуміння твердого матеріалу і майстерність у створенні великої монументальної форми. Представники молодшої генерації порадували пошуками в галузі нових матеріалів, нової образності. Першим у цьому

Світлана карпунська (1968, Київ). Філософ, що спить. (Чжуан-Дзи). 2009. Бронза. В. 30

ряду, як на мене, стоїть Андрій Липовка, правнук відомого анімаліста Юрія Рубана, який успадкував від свого родича любов до анімалістики як галузі для несподіваних скульптурних вирішень. Та головне, це звернення до нового матеріалу — полівінілу, що надає можливості отримати насичений колір у поєднанні з лапідарною, компактною формою. Помітні «музичні» роботи Олексія Золотарьова. Фігура виконавця у нерозривному зв'язку зі своїм музичним інструментом народжує саме скульптурні образи людини-контрабаса! («Джаз», 2009) та людини-труби («Музикант», 2010). Володимир Журавель зігріває серце своїми бронзовими тендітними «Паростками» (2010), на які він переключився після таких самих неймовірних скульптурних комах.

Його колега Данило Шуміхін ніби підхоплює вітальні ідеї Журавля і створює комахоподібні гостроногі композиції «Перехрестя», «Друзі» (обидві — 2010). Це водночас спроба кубістичного аналізу і вітальної образності, що нагадує пошуки англійських скульпторів 1960-х рр. — Чедвіка, Армітажа та ін.

Як завжди, дивує несподіваними архаїзованими фрагментами і гротескними композиціями Петро Антип, художник з Горловки. Піднесені на високий пілон дещо брутальні жіночі оголені фігури, обрізані нижче колін, ніби відтворення нової агресивної сутності сучасної жінки. Інша скульптура, навпаки, покоїться просто на підлозі. Це — «Голова колоса» (2010). Вона нагадує археологічну знахідку давньої культури з її культом гігантоманії. І все-таки — салон є салон. Оригінальні пластичні ідеї тут експонуються «скопом» і підлягають тиражуванню. Адже саме це і потрібно покупцю. Побачити ім'я, переконатися в якості певної кількості продукту, з якого легше обирати свою покупку.

Оригінальною складовою Салону стала окрема експозиція проекту Першого українського парку сучасної скульптури та інсталяції «Kiev Fashion Park» (автор ідеї — Олександр Соколовський). Але оригінальним він міг виглядати лише у стінах Арсеналу саме як проект, що винахідливо зробив наголос на необхідності активного залучення мистецтва до сучасного глобального будівництва, в якому категорично не враховується ні історія, ні ландшафт, ні культурні нашарування, що вже створили певний, дорогий серцю генетичного киянина образ рідного давнього міста на пагорбах, осяяних золотими куполами Києво-Печерської лаври. І тому, коли автор цих рядків побачив недавно створені, ніким і ніяк не обговорені, ретельно не відібрані до відповідального місця на Парковій алеї роботи скульпторів-професіоналів Олексія Владимірова, Назара Білика, Василя Татар-

*Ірина Мельнікова (1965, Харків). Пташки.
2009. Пап'є-маше. 106x105x50*

ського, Олександра Лідаговського, Василя Корчового на святі відкриття першого українського парку наприкінці травня 2011 р., — в його серці оселився депресивний смуток. Так, грайлива, бездумна, «кокетуюча» скульптура ніби відбивала безвідповідальність нашого часу, що, здається, націлений на те, щоб стерти будь-яку пам'ять про історію у скрізь розвести розслаблену атмосферу гламурних веселощів. Якщо починати маршрут з боку Львівської площі, то «алея розваг» починається з чотирьох різнокольорових фігурок хлопчаків, що веселкою справляють малу нужду. Далі, на нижньому рівні, куражиться металевий кований Буратіно роботи Василя Татарського, який цікаво і гостро працює з кованим металом, а ближче до кущів — силуети двох фігур Олександра Лідаговського — він і вона... Десь на середині маршруту виникає несподівана постать людини, що закинула голову назад для того, щоб утримати на обличчі прозору краплю дощу. Назар Білик уже експонував цю скульптуру на виставках Скульптурних салонів як цікавий станковий експеримент з випробування нового матеріалу — поліефірних смол. Але край неба вона почала виглядати темним недоречним силуетом, що перебиває величний вид на посивілі пагорби давнього Києва. Цей краєвид супроводжує мене з дитинства, коли наша родина ще проживала за адресою Велика Житомирська, 8/14. Потім часто після занять у художньому інституті я обирала цей шлях — для душі, для відчуття природної краси історичних ландшафтів і заспокійливої тиші. Можливо, лише одна композиція Олексія Володимирова «Майстер і Маргарита» передає відчуття високого смутку і нагадує про великого киянина Михайла Булгакова, який жив поруч. А насамкінець прогулянки автори проекту пропонують відпочити на лавці з керамічними подушкою і клітчастою ковдрою. Про лавки — мова окрема. Адже в нашій країні тривалі роки фахівців цього напрямку не виховували, і культура дизайну після авангардних експериментів 1920–1930-х рр. майже не розвивалася. Він сприймається, скоріше, як поле для експериментування, гри, а функціональність, комфортність, сучасність — поки що не враховуються. І тому краще відпочити на стандартній дерев'яній лаві зі спинкою, поруччям і надійними чотирма опорами.

Тема дизайну, який виступає сьогодні як активний співавтор скульптури, не випадкова у нашому тексті. Адже на черзі — «захоплення» нових територій. Як член експертної ради, я нещодавно отримала електронні картинки нових ідей розміщення скульптурних творів і дизайнерських об'єктів (у вигляді хребетоподібних лав, що вигинаються подібно до величезних пробитих гарпуном риб!) на Володимирській гірці і на Русанівській набережній, нещодавно упорядкованій і відремонтованій на радість жителям цього унікального житлово-курортного району міста. І знову бачимо ту саму нечутливість до історично-ландшафтних особливостей кожного конкретного місця з боку художників. Адже і самодостатня, більше століття існуюча як природно-архітектурний і скульптурний ансамбль Володимирська гірка, і «шестидесятник» Русанівська набережна мають спільну рису — вони уособлюють неповторну ландшафтну красу нашого міста і мають захоплюючі природні краєвиди, з якими навіть образотворчому мистецтву важко конкурувати. Завдання художника — відчувати *genius loci* кожного місця і внести свій делікатний акцент на підсилення цих розлитих у просторі вібрацій. І хоча молодь рветься у бій, до самоствердження, експериментувати краще в галузі Land Art-у, працювати з нетривкими або розбірними матеріалами і конструкціями, категорично на конкурсній або симпозіумній основі з чітким формулюванням теми і завдання, що ставиться компетентним журі перед командою учасників.

Серйозна скульптура може зробити свій потужний внесок у вирішення актуальних мистецьких проблем сьогодення. Вона поступово відновлюється у своєму творчому ставленні до класичних і авангардних, світових і вітчизняних традицій

і виходить на шлях переконливої творчої зрілості. Підтвердженням цього стала п'ята Всеукраїнська триєнале скульптури 2011 року. Ця виставка продемонструвала певні досягнення нашої професійної скульптури за останнє десятиліття в роботі з новими матеріалами, новими пластичними ідеями і закріпила високий статус професіонального художника, який свідомо зберігає головні досягнення академічної школи, обираючи шлях поглиблення і збагачення гуманістичних традицій з урахуванням постмодерного світового досвіду. Кількість учасників триєнале постійно оновлюється за рахунок художників з різних міст України. Але, безумовно, провідними залишаються київська і харківська скульптурні школи, що зберігають спадкоємність пластичних традицій вітчизняної скульптури, починаючи з 1920–1930-х років. Цікаво відзначити, що майстри переживають новий інтерес до роботи з натури. Причому цей інтерес живить як академічна традиція роботи з оголеною моделлю, так і несподівані спостереження, що репрезентують довколишнє життя. Прикладом першого може слугувати вирізана в дереві велична «Каріатида» (2010) Володимира Кочмара. Свідомо залишаючись у строгих рамках академічного етюд, скульптор знову і знову наполює на значенні традицій класичної антики, яка допомагає сьогодні зберегти цілісність і серйозність скульптурного образу. Його безрука (як Венера Мілоська) синьоока «Каріатида» залишає відчуття спокою та рівноваги, міцності і наповненості форм зрілої жіночності.

На триєнале увагу привертала ще одна несподівана статуя — «Янгол» (2010) Віктора Кравцевича, за яку, до речі, скульптор отримав щорічну премію Співки художників

України ім. Михайла Лисенка. Бронзова фігура крилатого отрока з переконливим жестом захисту, що нагадує Богородицю-стіну з Софії Київської, сприймається абсолютно реальною і надійною. Вона народжується на взаємодії релігійної іконографії та академічної фігуративності. Образ янгола вже давно оселився у творчій свідомості автора. Спочатку його фігури мали більше тяжіння до іконопису, були тендітні, засмучені, безпорадні. В останній композиції сталося наче скульптурне перевтілення. Спокійне, доброзичливе, приязне обличчя янгола у поєднанні з тричі повтореним у фігурі жестом відкритості — розведені крила, розведені долоні, симетрично розставлені ступні босих ніг — усі складові композиції «працюють» на створення позитивного і цілком природного відчуття присутності посланця Божого на землі, серед людей. Скульптура дарує глядачеві відчуття надії і світлої радості і виконує своє безпосереднє призначення.

Назар Білик. Крапля. 2008.
Поліефірні смоли. В. 180. Паркова алея. Київ

Поступово відновлюється інтерес і до традиційного жанру скульптурного портрета сучасника. Ми вже звикли до того, що портретні твори стають великою рідкістю. Адже ера ідеологічного замовлення на портрет героя, трудівника, ветерана давно закінчилася, і майстер звертається до нього лише за покликком серця. І саме тому — це образи рідних, друзів, колег, творчої інтелігенції. На трієнале помітно виділяється рублений з мармурового вапняку портрет скульптора Наталії Дерегус (2010) роботи Василя Корчового. Це дуже точний психологічний портрет. Виразне обличчя літньої жінки з короткою зачіскою несе вольовий концентрований заряд. Це образ, який мимоволі сприймається і як історичний. Адже Наталія Дерегус належить до славетного покоління учнів Лисенка, вона стоїть на бойовому посту у своїй майстерні на Перспективній, 8-а, продовжує творити, відкриває свої пам'ятники, меморіальні дошки. Разом з тим — вона наша сучасниця, людина товариська, відкрита для спілкування і співтворчості. Майстерні Дерегус і Корчового — поруч. Завдяки таким творчим, дружнім контактам триває діалог поколінь, а завдяки таким портретам висловлюється щира подяка молодшого покоління своїм талановитим учителям. Хочеться згадати іще один портрет художника. Це — аскетична вольова бронзова постать Казимира Малевича (2009), що сидить акуратно поклавши руки на коліно. Її автор, Володимир Протас (Київ), уже кілька років талановито працює у жанрі історичного портрета, намагаючись відтворити високі образи гнаних геніїв — Архипенка, Ахматової. Здається, єдине бажання скульптора — це точність і документальна достовірність.

Позитивне враження справляють і жанрові спостереження, які втілюються у найрізноманітніші за пластичним вирішенням і концептуальним змістом твори. Відбувається щось подібне на демократизацію скульптури, яка звертається до непомітних героїв повсякденності, котрі ніколи «не просяться» на п'єдестал. Їх природність зворушила серця членів вимогливого журі, які одноставно присудили гран-прі відчайдушній, трохи гротесковій «Людині з мітлою» — роботі майстра з Дніпродзержинська Гарніка Хачатряна. Вона з ентузіазмом продовжувала орудувати мітлою просто у виставковій залі. Вулиця подарувала нашій скульптурі ще один життєрадісний образ швидкої повнотілої жіночки, що зайнята розвішуванням різнобарвної білизни. П'єдесталом їй служить невисокий табурет. А її пишна постать в оточенні кольорових акрилових плям усіялого одягу і справді схожа на метелика. Ця асоціація молодого скульптора з Харкова Максима Демченка дала назву тво-

ру і сприяла крилатій легкості декоративної композиції.

Добрим знаком для скульптурної експозиції стали і образи дітей. Адже образ дитинства завжди відповідав у мистецтві за ймовірність радісного майбутнього, за надію на краще. Тому радісно дивитися на зображення хрестоподібної гойдалки з кумедними фігурками дітлахів у композиції киянки Діни Марголіної «Ква-

Скульптури Йошімо Хошімото і Влада Волосенка

дрига» (2010) і на ще одну «Гойдалку» (2008) з могутніми фігурами батька і дитини роботи скульптора з Донецька Олександра Шамаріна, і на тремтливо-ніжний дует оголених матері і сина, який дотепно розмістився на могутніх материнських грудях у творі київського скульптора Юрія Храновського «Немовлятко» (2010). Дитяча тема на виставці переживає своєрідний катарсис у двох фігурках дівчаток Олександра Мацюка з Києва. Вони неймовірно достовірно передають безпосередність їх відчуття. Маленька героїня «Свіжого вітру» (2011) буквально пронизана могутнім подихом стихії. Вона кричить від здивування і намагається захиститися від неї, утримати край легкої сукні. Дівчинка наче балансує на п'ятках, її тоненькі косички стали дибки! «Дівчинка з пташкою» (2009) теж тремтить від здивування-задоволення — у неї в ручках мініатюрна клітка з невеличким птахом. Образ пташки і дитини зливається у єдине ціле! Тонке, проникливе спостереження автора підсилюється гротескною експресіоністичною манерою вираження. Вона допомагає запобігти сентиментальній описовості і відразу звернутися до сутності юних емоційно-динамічних характерів. Це справжня удача майстра!

Недавній випускник НАОМА, киянин Григорій Костюков, також обрав для своєї несподіваної композиції «Перевтілення» (2009) непростий шлях психологічного дослідження. Його герої — літня людина і собака — так само не відзначаються зовнішню привабливістю. Непримітна, скромна фігура чоловіка, що сидить, і собака, що виглядає з-під його розстебнутої куртки. І раптом вибух — починаєш розуміти, що це два різних уособлення однієї стражденної і разом з тим зачарованої душі. У людини качиний ніс і широко розкриті очі. І голова собаки з такими ж здивованими очима ніби відлунує форму хазяйського носа. І в цьому є щось магічне, як і у блискавичній зустрічі в автобусі. Сумна людина із собакою раптом нагадала скульптору натурника у художній школі, який захоплено розповідав хлопцям про буддизм... Роботі присуджено диплом першого ступеня п'ятої Всеукраїнської триєнале.

Від скульпторів, що значно збагатили і розвинули традиційний досвід реалістичного спостереження за природою, вже час звернутися до художників, які працюють не стільки з образами реального, скільки уявного світу. Першою в цьому товаристві хочеться назвати Світлану Карунську. Вона постійно дивує нас своєю здатністю до перетворення світу речей та образів. Скульптор працює над здоланням традиційних для скульптури гравітації, матеріальності, вагомості. Її цікавлять протилежні речі — легкість, вітальність, прозорість. Їй ніколи не хотілося робити зайвого, грубого, громіздкого. Майже 10 років художниця працює з ідеєю полегшення скульптурної маси і створення прозорих скульптур, що завдяки шматочкам кольорового скла виглядають як вітражні об'єми. Ще 1997 р. Карунська створила горизонтальну, ніби зависаючу у просторі фігуру «Філософа, що спить (Чжуан-Цзи)». А 2009 р. скульптура перетворилася на прозору зварну коконоподібну конструкцію, що, з одного боку, завершується золотистою kwasолиною голови, а з другого — двома гострими формами ступнів. Ми б наважилися назвати цей твір альтернативою «Людині, що крокує» Альберта Джакометті. Спокій, нерухомість для фізичного тіла, і постійний рух думки як вищої форми діяльності людини. Світлана може з легкістю олюднити світ живої і неживої природи. Її зварні прозорі пляшки, бокали, фрукти зі скляними вставками зберігають теплоту людських відношень, як це відчутно у композиції «Натюрморт» 2010 року.

Не менш чутливим до відкриття нових можливостей скульптурної мови виступає художник із Харкова Микола Лодяной. Ми вже згадували його ім'я на початку нашої статті, де йшлося про експозицію харківської скульптури у Києві. На триєнале він показав одну, але незабутню композицію «Зима» (2010). Цей образ вже декілька століть надихає світову скульптуру. З ним завжди асоціювалася задумлива,

одягнена (як у Фальконе) або геніально напівоголена (як у Гудона) немолода жінка. «Зима» Лодяного мінімалістськи зведена до двох об'ємів — голови з єдиною прикметою — гострим носом — і пірамідального торса, — що нагадують швидко зроблену снігову бабу. Але бронза аж дзвенить і виблискує від морозу, а навкруги відразу уявляється чистий, вкритий глибоким снігом ландшафт!

За Харковом, безумовно, залишається першість у винаходженні неймовірної образності у поєднанні з постійним експериментуванням з новими матеріалами. Це ще раз підтверджують роботи Ірини Мельникової, що кияни бачать уперше. Але у рідному місті вона добре znana новаторка в роботі з гротескними карнавальними образами із пап'є-маше. Цей простий, легкий і дешевий матеріал до того ж органічно поєднується з яскравим кольором, який миттєво створює відчуття свята. Із пап'є-маше традиційно робилися ляльки. А іконографія їх зображення допускає будь-які деформації, перебільшення і навіть потворність. Саме так виглядають людиноподібні папуги — він і вона, — що демонструють себе світу, сидючи на овочеподібній гілці. «Пташки» (2009) — іронічно гламурні, жовто-синьо-червоно-зелені й абсолютно самодостатні істоти, безумовно, із нашого рідного сьогодення.

На закінчення, продовжуючи тему новаторських пошуків української скульптури, хочеться оприлюднити ще один неординарний досвід наших художників. Влітку 2011 р. у Каневі на території готелю «Княжа гора» з ініціативи Юрія Сташківа і В'ячеслава Вакарчука відбувся скульптурний пленер з граніту. Керівником невеликої міжнародної групи учасників став Олександр Дяченко. Він сформував цікавий колектив зі своїх найближчих колег (Влад Волосенко, Олег Капустяк, Юлій Синькевич), двох студентів Берлінського університету мистецтв, а також їх викладача з дисципліни твердих матеріалів — Йошими Хашимото. Співпраця різних за віком, професійним досвідом, національністю художників виявилася дуже результативною. Адже жодний учасник не був обмежений конкретним завданням або тематикою і тому вільно розпоряджався своїм часом, можливостями і фантазією. До того ж спрацьовувала камерність творчої ситуації. Тепер біля готелю «Княжа гора» з'явився своєрідний міні-музей просто неба. Ще один гарний торс з руками зробив Олександр Дяченко; парним до нього став міцний чолов'ячий торс «Героя» Олега Капустяка; Юлій Синькевич знову віддав данину сивій давнині у композиції «Скіф із рогом»; Влад Волосенко зробив улюблену варіацію — «Та, що лежить»; молодь, не дуже переймаючись, вигадала напіваабстрактну інсталяцію з різних форм. Але найнесподіванішою стала робота японця Хашимото. Він розбив куб з червоного граніту на чотири частини, ідеально відполірував кожну і знову поєднав їх за допомогою металевого дроту. А потім закріпив свою конструкцію на камені, який знайшов на березі річки. Багатовікова традиція саду каменів має тепер своє продовження в Україні. І художники, і власники готелю залишилися задоволеними.

Отже, доволі результативний досвід сучасної української скульптури дає підстави для позитивних висновків. Давня традиція протистояння академічних та авангардних пошуків поступово змінюється на творче співіснування найрізноманітніших напрямів. Відновлюється інтерес до реалістичних образів, до класичних традицій. На виставках дедалі частіше з'являються портретні образи сучасників, композиції, що народжуються внаслідок традиційної роботи з натурою. Постійно поповнюється досвід тих, хто працює з твердими природними матеріалами, і тих, хто невпинно експериментує з новими технологіями та образністю. Та для будь-яких пошуків завжди буде необхідною професійна академічна школа, яка повинна працювати з урахуванням нових потреб і можливостей сучасного суспільства.